

Sygn. akt II CSK 70/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 listopada 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Henryk Pietrkowski (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak (sprawozdawca)

SSN Maria Szulc

w sprawie z powództwa Banku (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W.
przeciwko S. R., B. R. i T. R.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 29 listopada 2017 r.,
skargi kasacyjnej pozwanego S. R.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 22 października 2015 r., sygn. akt I ACa (...),

1. uchyla zaskarżony wyrok w punkcie I (pierwszym) podpunkt 1 (jeden) w części, w jakiej Sąd Apelacyjny w (...) zmienił wyrok Sądu Okręgowego w Ł. z dnia 5 września 2012r., sygn. akt X GC (...) i utrzymał w mocy nakaz zapłaty wydany w postępowaniu nakazowym przez Sąd Okręgowy w Ł. w dniu 29 października 2008r. w sprawie I Nc (...), tj. w zakresie nakazującym pozwanym S. R., B. R. i T. R., aby zapłacili powodowi Bankowi (...) Spółce Akcyjnej z siedzibą w W. I Oddział

w Ł. solidarnie kwotę 262 200,85 (dwieście sześćdziesiąt dwa tysiące dwieście 85/100) zł i w tej części postępowanie umarza;

2. zasądza od strony powodowej Banku (...) Spółki Akcyjnej w W. I Oddział w Ł. na rzecz pozwanego S. R. kwotę 10 800 (dziesięć tysięcy osiemset) zł, powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług tytułem kosztów zastępstwa procesowego;

3. nakazuje pobrać od strony powodowej Banku (...) Spółki Akcyjnej w W. I Oddział w Ł. na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w (...) kwotę 15 732 (piętnaście tysięcy siedemset trzydzieści dwa) zł, tytułem brakujących opłat sądowych od zażalenia i skargi kasacyjnej.

UZASADNIENIE

Nakazem zapłaty z dnia 29 października 2008 r. wydanym w postępowaniu nakazowym, Sąd Okręgowy w Ł. zasądził od pozwanych S. R., B. R. i T. R. solidarnie na rzecz strony powodowej Banku (...) S.A. w W. I Oddział w Ł. kwotę 835 022,70 zł z ustawowymi odsetkami od kwoty 46 000,06 zł od dnia 18 września 2008 r. oraz kwotę 17 655 zł tytułem kosztów procesu.

W wyniku zarzutów pozwanych, Sąd Okręgowy w Ł. wyrokiem z dnia 5 września 2012 r. uchylił nakaz zapłaty z dnia 29 października 2008 r. w części ponad kwotę 678 523,27 zł, tj. w zakresie obejmującym kwotę roszczenia głównego - 46 006,06 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 18 września 2008 r. oraz kwotę odsetek od niespłaconego kapitału w wysokości 110 493,37 zł i w tej części powództwo oddalił oraz w zakresie zawartego w tym nakazie rozstrzygnięcia o kosztach postępowania ponad kwotę 9 800 zł.

W uzasadnieniu ustalił, że strona powodowa na podstawie umowy z dnia 9 października 2000 r., która była aneksowana, udzieliła pozwany jako współnikom spółki cywilnej „R.” w Ł., kredytu obrotowego w kwocie 635 227 euro, które to środki pieniężne zostały przekazane im do dyspozycji. Spółka cywilna „R.” została przekształcona w trybie art. 26 § 4 k.s.h. w spółkę jawną, zarejestrowaną w dniu 22 stycznia 2002 r., przejmując z mocy prawa zobowiązania kredytowe współników

byłej spółki cywilnej. W dniu 18 lutego 2005 r. ogłoszono upadłość „R.” spółki jawnej z likwidacją jej majątku. Ponieważ udzielony pozwanym kredyt nie został spłacony, strona powodowa zgodnie z § 8 ust. 3 umowy kredytowej wyliczyła równowartość w walucie polskiej pozostającego do spłaty na dzień 18 lutego 2005 r. kapitału kredytu oraz odsetek wyrażonych w euro, według uzgodnionego w umowie kredytowej kursu sprzedaży euro obowiązującego w tym Banku na dzień przewalutowania, tj. według kursu 1 euro = 4,076 zł. Wobec upadłości „R.” spółki jawnej, powodowy Bank zgłosił w postępowaniu upadłościowym swe wierzytelności. Nie było jednak możliwe dochodzenie w trybie zgłoszenia wierzytelności w postępowaniu upadłościowym od masy upadłości całości kapitału, który według § 7 ust. 3 umowy kredytowej powinien być spłacony w równowartości wyrażonej w złotych polskich, która to równowartość według kursu euro obowiązującego w powodowym Banku na dzień przeliczenia, tj. 18 lutego 2005 r. (1 euro = 4,076 zł), wyniosła łącznie 2 245 464,32 zł. Syndyk masy upadłości, odwołując się do wskazań art. 251 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe (dalej: „u.p.u.”), przeliczył ten sam kapitał niespłaconego kredytu wyrażony w euro według średniego kursu euro w NBP, tj. 1 euro = 3,9925 zł, a w konsekwencji tak dokonanego przeliczenia, uznał, że z masy upadłości powodowy Bank może dochodzić niższej kwoty niż zgłoszona, a mianowicie kwoty 2 199 464,26 zł. Powstałą w ten sposób różnicę w niezaspokojonym kapitale niespłaconego kredytu wynoszącą 40 000,06 zł powodowy Bank nie mógł również dochodzić w postępowaniu upadłościowym, podobnie jak i całości odsetek od niespłaconego kapitału. Odsetki od niespłaconego kapitału, według zasad określonych w umowie kredytowej za okres po dacie ogłoszenia upadłości, które nie mogły być zaspokojone z masy upadłości, jako pozostałe składniki roszczenia, wyniosły na dzień 17 września 2009 r. kwotę 78 902,61 zł. Wskazane kwoty zostały ujęte w wystawionym w dniu 17 września 2008 r. wyciągu z ksiąg bankowych powodowego Banku. Sąd Rejonowy - XIV Wydział Gospodarczy dla spraw Upadłościowych i Naprawczych w sprawie XIV Gup (...) ustalił wysokość zobowiązania „R.” spółki jawnej w stosunku do Banku (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W. I Oddział w Ł. na kwotę 2 268 946,86 zł. Postępowanie upadłościowe zakończyło się podziałem funduszy masy upadłości. Syndyk w wyniku planu podziału funduszy masy

upadłości przekazał na rzecz powodowego Banku kwotę 657903,83 zł. Pozostałą kwotę 1 611 043,03 zł, stanowiącą różnicę między ustaloną w postępowaniu upadłościowym wysokością wierzytelności Banku w kwocie 2 268 946,86 zł, a sumą przekazaną przez Syndyka masy upadłości w wysokości 657 903,83 zł, zapłaciła w dniu 8 lutego 2008 r. w imieniu pozwanych ich rodzina. Powodowy Bank w piśmie z dnia 29 października 2008 r. wezwał pozwanych do zapłaty wyliczonych przez siebie wierzytelności.

Sąd Okręgowy stwierdził, że datę zakończenia postępowania upadłościowego należy uznać za termin początkowy możliwości wystąpienia z żądaniem zasądzenia niezaspokojonych należności na rzecz wierzyciela, a w konsekwencji, datę tę należy traktować jako początek biegu terminu realizacji uprawnień wierzyciela względem upadłego dłużnika i utożsamiać z początkiem biegu przedawnienia roszczenia. W związku z powyższym, Sąd pierwszej instancji uznał za niezasadny podniesiony przez pozwanych zarzut przedawnienia roszczenia zgłoszonego w pozwie, gdyż nie upłynął wskazany przez nich trzyletni termin przedawnienia dla roszczeń wynikających ze stosunków między podmiotami gospodarczymi, liczony od daty zakończenia postępowania upadłościowego w odniesieniu do daty wytoczenia powództwa. W przedmiocie wysokości zgłoszonego przez Bank roszczenia, Sąd Okręgowy, wskazał, że zgodnie z art. 251 u.p.u. wierzytelność w walucie obcej, bez względu na termin jej wymagalności, umieszcza się na liście po przeliczeniu na pieniądze polskie, według średniego kursu walut obcych w NBP z dnia ogłoszenia upadłości, a gdy takiego kursu nie było, według średniej ceny rynkowej z tej daty. Przewalutowanie należności wymagalnej od pozwanych w całości w dacie ogłoszenia upadłości spółki jawnej „R.” skutkowało obowiązkiem wyliczenia wartości niespłaconego kredytu udzielonego w euro według średniego kursu w NBP obowiązującego w dacie ogłoszenia upadłości. Zdaniem Sądu Okręgowego na gruncie obecnie obowiązujących przepisów nie znajdowałoby uzasadnienia dokonanie ponownego przerachowania kwoty kredytu według kursu waluty w powodowym Banku. Zatem nie było zasadne roszczenie Banku w zakresie kapitału podstawowego, którego wysokość odpowiada różnicy zastosowanych kursów euro. W zakresie dochodzonych przez Bank odsetek od niespłaconego kapitału właściwego i przeterminowanego Sąd

Okręgowy odwołując się do opinii biegłego do spraw księgowości, przyjął wartość należności obciążającej pozwanych na kwotę 678 523,27 zł. Ponad tę kwotę uchylił nakaz zapłaty i oddalił powództwo.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego w Ł. wniosły obie strony procesu. Pozwani zaskarżyli go w całości, zaś strona powodowa w zakresie, w jakim powództwo zostało oddalone. Wyrokiem z dnia 22 listopada 2013 r. Sąd Apelacyjny w (...) w częściowym uwzględnieniu apelacji pozwanych zmienił ten wyrok nadając mu treść: „1. utrzymuje w części w mocy nakaz zapłaty wydany w postępowaniu nakazowym przez Sąd Okręgowy w Ł. w dniu 29 października 2008 r. w sprawie I Nc (...), tj. w zakresie nakazującym pozwanym S. R., B. R. i T. R., aby zapłacili powodowi Bankowi (...) S.A. z siedzibą w W. I Oddział w Ł. solidarnie kwotę 262 200,85 zł wraz z kosztami procesu w kwocie 5 473,05 zł, a w pozostałym zakresie nakaz uchyła i oddała powództwo; 2. nakazuje ściągnąć na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Ł. od Banku (...) S.A. z siedzibą w W. I Oddział w Ł. kwotę 1 280,41 zł, tytułem nieuiszczonej części wydatków sądowych; 3. przyznaje adwokat A. I. z Kancelarii Adwokackiej w Ł. kwotę 8 856 zł tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu pozwanemu S. R. i w ramach tej kwoty: kwotę 2 656,80 zł nakazuje wypłacić ze Skarbu Państwa Sądu Okręgowego w Ł., kwotę 6 199,20 zł zasądza od Banku (...) S.A. z siedzibą w W. I Oddział w Ł. na rzecz S. R.; 4. zasądza od Banku (...) S.A. z siedzibą w W. I Oddział w Ł. na rzecz T. R. i B. R. solidarnie kwotę 21 668,40 zł tytułem zwrotu części kosztów procesu”. Oddalił apelację pozwanych w pozostałej części, zaś apelację strony powodowej w całości (pkt II) oraz rozstrzygnął o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt III) i o należnym wynagrodzeniu pełnomocnika z urzędu ustanowionego dla pozwanego S. R. (pkt IV).

W uzasadnieniu Sąd Apelacyjny wskazał, że w przypadku przekształcenia spółki cywilnej w spółkę jawną nadal istnieje osobista odpowiedzialność wspólników spółki, ale o charakterze subsydiarnym. Zgodnie z art. 31 § 3 k.s.h. subsydiarna odpowiedzialność wspólników spółki jawnej nie dotyczy zobowiązań powstałych przed wpisem spółki do rejestru. W związku z tym, w przypadku przekształcenia spółki cywilnej w spółkę osobową przepis art. 31 § 3 k.s.h. zapewnia ochronę wierzycielowi, zachowując odpowiedzialność wspólników za zobowiązania powstałe

przed przekształceniem na dotychczasowych zasadach (czyli bez subsydiarności), mimo przejęcia przez spółkę praw i obowiązków należących do majątku wspólnego wspólników. Sąd Apelacyjny przyznał słuszność pozwanym, stwierdzając, że powodowy Bank nie musiał czekać na dochodzenie od pozwanych należności z tytułu umowy kredytu do czasu zakończenia postępowania upadłościowego toczącego się wobec spółki jawnej „R.”, a powołany przez Sąd Okręgowy art. 263 u.p.u., dotyczący dochodzenia wierzytelności od upadłego, nie miał zastosowania. Sąd drugiej instancji uznał również, że nie miał zastosowania w stosunku do pozwanych, odpowiadających jako współdłużnicy solidarni, art. 91 u.p.u. Wymagalność zobowiązania wobec pozwanych mogła powstać na zasadach określonych w umowie kredytu z dnia 9 października 2000 r. Zgodnie z jej § 15, powodowy Bank miał prawo wypowiedzieć umowę w całości lub w części i po upływie okresu wypowiedzenia żądać spłaty kredytu, m.in. w przypadku niedotrzymania przez kredytobiorcę istotnych warunków umowy, w szczególności, gdy spłata kredytu, odsetek, prowizji nie przebiegałaby terminowo. Bank nie wypowiedział umowy, mimo braku spłat kredytu, najpierw przez wspólników spółki cywilnej, a następnie przez spółkę jawną odpowiedzialną za spłatę na zasadzie kontynuacji. Wymagalność należności z umowy kredytu, według oceny Sądu Apelacyjnego, powstała wobec pozwanych z chwilą wystawienia w dniu 2 sierpnia 2007 r. przeciwko nim, jako osobom fizycznym, bankowego tytułu egzekucyjnego. Okoliczność tę należało uznać za rodzaj wypowiedzenia umowy kredytu. Według Sądu drugiej instancji należało w części uwzględnić podniesiony przez pozwanych zarzut przedawnienia roszczenia. Jakkolwiek wniosek o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu przerywa bieg przedawnienia, to w niniejszej sprawie wniosek taki został oddalony postanowieniem Sądu Okręgowego w Ł. z dnia 5 maja 2008 r. Bankowy tytuł egzekucyjny nie mógł być wystawiony przeciwko S. R., B. R. i T. R., ponieważ jako wspólnicy spółki jawnej nie dokonali oni bezpośrednio z Bankiem czynności bankowej, a zatem taki tytuł egzekucyjny nie mógł stanowić podstawy wszczęcia egzekucji, a w konsekwencji doprowadzić do przerwania biegu przedawnienia roszczenia.

W związku z tym, że powodowy Bank w pozwie wniesionym w dniu 18 lutego 2008 r. dochodził od pozwanych należności wyliczonych za okres od lutego 2005 r. do 18 września 2008 r., Sąd Apelacyjny przyjął, że pozwani zasadnie zakwestionowali nieuwzględnienie choćby częściowo zarzutu przedawnienia roszczenia. Wyciągając takie wnioski, Sąd Apelacyjny wskazał, że kwota niespłaconego kapitału na dzień 2 sierpnia 2007 r. wyniosła 550 899 euro, zaś po przeliczeniu na złotówki według kursu 1 euro = 3,8824 zł, wierzytelność Banku wyniosła 2 138 810,28 zł i od takiej kwoty naliczył odsetki. Uzasadniając zasądzenie kwoty 262 200,85 zł, Sąd drugiej instancji wskazał, że od kwoty 678 917,27 zł wyliczonej przez biegłą należy odliczyć należność za okres przedawniony, tj. kwotę 416 716,42 zł. Natomiast jeśli uwzględni się wpłaty (657 903,83 zł przez Syndyka masy upadłości i w kwocie 1 611 043,03 zł przez rodzinę pozwanych) zaliczone na kapitał główny, to dochodzenie pozostałej należności kapitału, tj. 46 000,06 zł okazało się bezzasadne.

Na skutek skargi kasacyjnej strony powodowej, Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 30 kwietnia 2015 r. uchylił wyrok Sądu Apelacyjnego w punkcie I w części, w jakiej zmienił wyrok Sądu Okręgowego w Ł. z dnia 5 września 2012 r. i uchylił nakaz zapłaty w zakresie kwoty 416 322,42 zł, oddalając powództwo w tym zakresie, a także uchylił zaskarżony wyrok w części orzekającej o kosztach postępowania w punktach I, III oraz IV i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

W uzasadnieniu wskazał, że Sąd drugiej instancji nie wyjaśnił przyczyn, które zadecydowały o uwzględnieniu apelacji pozwanych, w zakresie kwoty 416 716, 42 zł, stanowiącej według tego Sądu należność za okres przedawniony i którą należało odjąć od kwoty wyliczonej przez biegłą, tj. 678 917,27 zł. W ten sposób Sąd Apelacyjny uwzględnił częściowo zarzut pozwanych przedawnienia roszczenia, wskazując, że powodowy Bank we wniesionym w dniu 22 września 2008 r. pozwie dochodził od pozwanych należności wyliczonych za okres od 18 lutego 2005 r. do 18 września 2005 r. Sąd drugiej instancji nie wyjaśnił do jakich roszczeń, w jakiej kwocie i za jaki okres należy odnieść wskazaną tak precyzyjnie kwotę 416 716,42 zł.

Odnosząc się do zarzutów naruszenia art. 22 § 2 w zw. z art. 26 § 4 k.s.h. oraz art. 120 § 1, 118 k.c. i 123 § 1 k.c., Sąd Najwyższy wskazał, że roszczenie przeciwko wspólnikom spółki jawnej ulega przedawnieniu w terminach określonych w art. 118 k.c. w zw. z art. 2 zd. 1 k.s.h., a kwestie rozpoczęcia biegu przedawnienia zarówno wobec spółki, jak i wobec wspólników reguluje art. 120 § 1 k.c. w zw. z art. 2 zd. 1 k.s.h. Termin przedawnienia roszczenia wierzyciela w stosunku do wspólników odpowiadających solidarnie ze spółką za jej zobowiązania rozpoczyna bieg w tym dniu, w którym rozpoczyna bieg terminu przedawnienia roszczenia przeciwko spółce i podlega tym samym terminom przedawnienia; dalej jednak termin ten biegnie samodzielnie z uwzględnieniem przerwania lub zawieszenia jego biegu w stosunku do jednego z dłużników solidarnych. Sąd Najwyższy zwrócił też uwagę, iż w rozpoznawanej sprawie wniosek o nadanie klauzuli wykonalności odnosił się do bankowego tytułu egzekucyjnego wydanego przez powodowy Bank bez podstawy prawnej, a postępowanie egzekucyjne na jego podstawie było niedopuszczalne i w związku z tym nie mogło dojść do przerwy biegu przedawnienia tego roszczenia.

Rozpoznając ponownie sprawę, Sąd Apelacyjny zaskarżonym wyrokiem wskazując na rozpoznanie apelacji pozwanych, zmienił wyrok Sądu Okręgowego z dnia 5 września 2012 r. na następujący: „1 utrzymuje w części w mocy nakaz zapłaty wydany w postępowaniu nakazowym przez Sąd Okręgowy w Ł. w dniu 29 października 2008 r. w sprawie I Nc (...), tj. w zakresie nakazującym pozwanym S. R., B. R. i T. R., aby zapłacili powodowi Bankowi (...) S.A. z siedzibą w W. I Oddział w Ł. solidarnie kwotę 262 200,85 zł wraz z kosztami procesu w kwocie 5 473,05 zł, w pozostałym zakresie nakaz uchyla i oddala powództwo; 2 nakazuje ściągnąć na rzecz Skarbu Państwa Sądu Okręgowego w Ł. od Banku (...) S.A. z siedzibą w W. I Oddział w Ł. kwotę 1 280,41 zł, tytułem nieuiszczonej części wydatków sądowych; 3. przyznaje adwokat A. I. z Kancelarii Adwokackiej w Ł. kwotę 8 856 zł tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu pozwanemu S. R. i w ramach tej kwoty: kwotę 2 656,80 zł nakazuje wypłacić ze Skarbu Państwa Sądu Okręgowego w Ł., kwotę 6 199,20 zł zasądza od Banku (...) S.A. z siedzibą w W. I Oddział w Ł. na rzecz S. R.; 4. zasądza od Banku (...) S.A. z siedzibą w W. I Oddział w Ł. na rzecz T. R. i B. R. solidarnie kwotę 21 668,40 zł

tytułem zwrotu części kosztów procesu”. W punktach II-IV rozstrzygnął o kosztach postępowania apelacyjnego i kasacyjnego oraz o wynagrodzeniu pełnomocników z urzędu ustanowionych w sprawie dla pozwanego S. R.

W uzasadnieniu wyjaśnił, że przedmiotem ponownego rozpoznania była jedynie część roszczenia zgłoszonego przez stronę powodową, jak również część apelacji pozwanych, determinowana kasatoryjnym wyrokiem Sądu Najwyższego, a mianowicie ta część, w jakiej Sąd Apelacyjny poprzednim wyrokiem na skutek apelacji pozwanych zmienił wyrok Sądu Okręgowego z dnia 5 września 2012 r. i uchylił nakaz zapłaty w zakresie kwoty 416 322,42 zł, oddalając powództwo w tej części. W pozostałym zakresie rozstrzygnięcie o żądaniu głównym pozostaje prawomocne, tj. w tej części, w jakiej został uchylony nakaz zapłaty i oddalone powództwo odnośnie kwoty 46 000,06 zł z tytułu kapitału (w wyniku zarzutów pozwanych od nakazu zapłaty i prawomocnego uchylecia w tej części nakazu zapłaty oraz oddalenia powództwa), a także co do roszczenia odsetkowego ponad kwotę 678 523,27 zł (w wyniku prawomocnego oddalenia apelacji strony powodowej od wyroku Sądu Okręgowego uchylającego w tej części nakaz zapłaty oraz oddalającego powództwo), a nadto w zakresie, w jakim oddalona została apelacja pozwanych w części, w jakiej wyrokiem Sądu Okręgowego został utrzymany nakaz zapłaty co do kwoty 262 200,85 zł.

Zatem, jak wywodzi Sąd drugiej instancji, przedmiotem ponownego rozpoznania jest żądanie odsetkowe w wysokości 416 322,42 zł. Odnosząc się do tej kwestii, wyjaśnił, iż w stanie faktycznym tej sprawy termin wymagalności i termin płatności świadczenia z tytułu umowy kredytowej w stosunku do spółki jawnej i pozwanych kształtuje się odmiennie. Mianowicie, zobowiązanie upadłej spółki jawnej stało się wymagalne z dniem ogłoszenia upadłości, stosownie do art. 91 u.p.u. Dzień ten pokrywa się też z terminem płatności. Natomiast w odniesieniu do pozwanych, jakkolwiek termin wymagalności pokrywa się z takim terminem, jak w przypadku spółki jawnej, czyli z dniem ogłoszenia upadłości, jednakże w stosunku do nich terminu płatności nie wyznaczał przepis art. 91 ust. 1 u.p.u., jak również nie miały do nich zastosowania terminy zapłaty określone w umowie kredytowej i aneksach, bowiem po przekształceniu spółki cywilnej dłużnikiem była już spółka jawna „R.”. W związku z tym, zobowiązanie pozwanych przybrało

charakter zobowiązania bezterminowego w rozumieniu art. 455 k.c., którego termin płatności przypadł na dzień określony w wezwaniu strony powodowej z dnia 20 października 2007 r., czyli na dzień 12 listopada 2007 r. Dlatego odsetki ustawowe za opóźnienie w stosunku do pozwanych mogły być naliczane dopiero od 13 listopada 2007 r. Tego dnia również Syndyk masy upadłości spółki jawnej „R.” dokonał wpłaty na rzecz strony powodowej kwoty 657 623,59 zł, którą wierzyciel zaliczył na poczet kapitału. Zatem, kwota ta obniżyła dług pozwanych z 2 199 464,26 zł do kwoty 1 541 840,67 zł. W dniu 8 lutego 2008 r. pozwani zapłacili stronie powodowej kwotę 1 611 043,03 zł. Do tego dnia łączna kwota należnych stronie powodowej odsetek od kwoty 1 541 840,67 zł wyniosła 49 172,21 zł, czyli łącznie zobowiązanie pozwanych wynosiło 1 591 012,88 zł, a wobec tego wpłata kwoty 1 611 043,03 zł pokryła z naddatkiem zobowiązanie pozwanych.

Sąd drugiej instancji zauważył, że w istocie stronie powodowej nie należała się kwota 262 200,85 zł, jednakże z uwagi na niezaskarżenie przez pozwanych wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 22 listopada 2013 r. w tej części skargą kasacyjną, rozpoznając ponownie sprawę nie można było wydać innego w tej materii rozstrzygnięcia.

W skardze kasacyjnej pozwany S. R. zaskarżył powyższy wyrok w pkt I.1 w części, w jakiej Sąd Apelacyjny utrzymał w mocy nakaz zapłaty wydany w postępowaniu nakazowym przez Sąd Okręgowy w Ł. w dniu 29 października, nakazujący pozwanym, aby zapłacili solidarnie stronie powodowej kwotę 262 200,85 zł i domagał się jego uchylecia w zaskarżonej części oraz przekazania sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania celem umorzenia postępowania, albo jego uchylecia w zaskarżonej części i zniesienia postępowania w zakresie dotkniętym nieważnością oraz przekazania sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania celem umorzenia postępowania w zaskarżonej części.

Zarzucił naruszenie art. 379 pkt 3 k.p.c. przez jego niezastosowanie i orzeczenie o roszczeniu prawomocnie osądzonym, wskutek utrzymania w mocy nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym przez Sąd Okręgowy w Ł. w dniu 29 października 2008 r. w zakresie nakazującym pozwanym, aby zapłacili

stronie powodowej solidarnie kwotę 262 200,85 zł, w sytuacji, gdy wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 kwietnia 2015 r. nie wzruszył wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 22 listopada 2013 r. w części utrzymującej w mocy ten nakaz zapłaty.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W judykaturze nie budzi wątpliwości pogląd, że orzekanie przez Sąd drugiej instancji w zakresie, w którym wyrok Sądu pierwszej instancji pod względem przedmiotowym lub podmiotowym stał się prawomocny, wywołuje taki skutek, jaki występuje przy orzekaniu w sprawie prawomocnie osądzonej (art. 379 pkt 3 k.p.c.), tj. powoduje nieważność postępowania apelacyjnego (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 30 września 2014 r., I PZ 18/14, nie publ. i z dnia 6 maja 2004 r., III PK 7/04, OSNP 2005 nr 2, poz. 21; orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 1938 r., II C 2649/37, OSN (C) 1939 nr 3, poz. 119, z dnia 6 sierpnia 1936 r., II C 669/36, OSN (C) 1937 nr 2, poz. 73).

W rozpoznawanej sprawie zachodzi podobna sytuacja procesowa, bowiem Sąd Apelacyjny zaskarżonym wyrokiem orzekał w odniesieniu do tej części roszczenia strony powodowej, co do której orzekł już prawomocnie wyrokiem z dnia 22 listopada 2013 r. Mianowicie, reformatoryjnym wyrokiem z dnia 22 listopada 2013 r. w częściowym uwzględnieniu apelacji pozwanych utrzymał w części w mocy nakaz zapłaty wydany w postępowaniu nakazowym przez Sąd Okręgowy w Ł. w dniu 29 października 2008 r. w sprawie I Nc (...), tj. w zakresie nakazującym pozwanym S. R., B. R. i T. R., aby zapłacili powodowi Bankowi (...) S.A. z siedzibą w W. I Oddział w Ł. solidarnie kwotę 262 200,85 zł wraz z kosztami procesu w kwocie 5 473,05 zł, a w pozostałym zakresie nakaz uchylił i oddalił powództwo. Nakazał ściągnąć na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Ł. od Banku (...) S.A. z siedzibą w W. I Oddział w Ł. kwotę 1 280,41 zł, tytułem brakujących kosztów sądowych. Przyznał adwokat A. I. z Kancelarii Adwokackiej w Ł. kwotę 8 856 zł tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu pozwanemu S. R. oraz zasądził od Banku (...) S.A. z siedzibą w W. I Oddział w Ł. na rzecz T. R. i B. R. solidarnie kwotę 21 668,40 zł tytułem zwrotu części kosztów procesu za pierwszą instancję. W pozostałej części apelację pozwanych oddalił (tj. w zakresie w jakiej zasądzona została od nich solidarnie na rzecz strony powodowej kwota 262 200,85

zł) oraz w całości oddalił apelację strony powodowej. Pozwani nie wnieśli skargi kasacyjnej, co spowodowało, że wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 22 listopada 2013 r. stał się prawomocny, m.in. w tej części, w jakiej został utrzymany w mocy nakaz zapłaty Sądu Okręgowego w Ł. nakazujący pozwany, aby zapłacili solidarnie na rzecz strony powodowej kwotę 262 200,85 zł.

Na skutek skargi kasacyjnej strony powodowej Sąd Najwyższy uchylił wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 22 października 2013 r. w części, w jakiej Sąd Apelacyjny zmienił wyrok Sądu Okręgowego w Ł. z dnia 5 września 2012 r. i uchylił nakaz zapłaty w zakresie kwoty 416 322,42 zł, oddalając powództwo w tym zakresie, a także Sąd Najwyższy uchylił ten wyrok w części orzekającej o kosztach postępowania za obie instancje i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Rozpoznając ponownie sprawę, Sąd Apelacyjny zaskarżonym wyrokiem zmienił wyrok Sądu Okręgowego z dnia 5 września 2012 r., utrzymując w części w mocy nakaz zapłaty wydany w postępowaniu nakazowym przez Sąd Okręgowy w Ł. w dniu 29 października 2008 r. w sprawie I Nc (...), tj. w zakresie nakazującym pozwany S. R., B. R. i T. R., aby zapłacili powodowi Bankowi (...) S.A. z siedzibą w W. I Oddział w Ł. solidarnie kwotę 262 200,85 zł wraz z kosztami procesu w kwocie 5 473,05 zł, w pozostałym zakresie nakaz uchylił i oddalił powództwo. W konsekwencji Sąd Apelacyjny zaskarżonym wyrok w zakresie, w jakim utrzymał nakaz zapłaty w mocy orzekł o roszczeniu strony powodowej, co do którego rozstrzygnięcie zawarte w wyroku z dnia 22 listopada 2013 r. uprawomocniło się, gdyż nie zostało zaskarżone przez pozwanych i nie było przedmiotem orzekania przez Sąd Najwyższy na skutek skargi kasacyjnej strony powodowej.

W konsekwencji, w tej części postępowanie przed Sądem Apelacyjnym jest dotknięte nieważnością (art. 379 pkt 3 k.p.c.). Jakkolwiek, Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku wskazywał, że w tej części rozstrzygnięcie sporu między stronami jest już prawomocne, to jednak treść sentencji zaskarżonego wyroku, która określa zakres przedmiotowy i podmiotowy rozstrzygnięcia (art. 366 k.p.c.) oraz treść przywołanych w pisemnych motywach

wyroku podstaw formalnych orzeczenia Sądu Apelacyjnego z dnia 22 października 2015 r. w odniesieniu do zasądzonej kwoty 262 200,85 zł (art. 496 k.p.c. w zw. z art. 386 § 1 k.p.c.), które legły u podstaw utrzymania w mocy części nakazu zapłaty, wskazują wyraźnie, iż Sąd drugiej instancji orzekał ponownie o tym, o czym rozstrzygnął już prawomocnie wcześniejszym wyrokiem z dnia 22 listopada 2013 r.

W odniesieniu do kwoty 416 322,42 zł objętej kasatoryjnym wyrokiem Sądu Najwyższego, Sąd Apelacyjny uchylił nakaz zapłaty Sądu Okręgowego w Ł. i oddalił powództwo, wskazując w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku podstawy faktyczne i prawne rozstrzygnięcia w tym zakresie. Zatem, wbrew stanowisku strony powodowej wyrażonemu w odpowiedzi na skargę kasacyjną, sporna kwota 262 200,85 zł nie mieści się w kwocie 416 322,42 zł, tym bardziej, że Sąd Apelacyjny po szczegółowym przedstawieniu wyliczeń, przy uwzględnieniu wykładni prawa wskazanej w uzasadnieniu kasatoryjnego wyroku Sądu Najwyższego stwierdził, że pozwani zapłacili w całości należną stronie powodowej kwotę. Odzwierciedleniem tego jest także rozstrzygnięcie o kosztach procesu i kosztach sądowych, oparte na wyniku sporu w proporcji, w jakiej strona powodowa go wygrała (262 200,85 zł z dochodzonej kwoty 835 022,70 zł).

W zależności od przyczyny nieważności postępowania zachodzą różne podstawy procesowe kasatoryjnego wyroku. W wypadkach określonych w art. 379 pkt 4-6, a także w pkt 2 k.p.c. (gdy pełnomocnik strony nie był należycie umocowany) ze stwierdzeniem nieważności postępowania łączy się konieczność zniesienia postępowania w zakresie dotkniętym nieważnością i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania (art. 386 § 2 k.p.c.). Natomiast w tych przypadkach, w których nieważność została spowodowana wszczęciem postępowania, czyli gdy w ogóle nie mogło się toczyć postępowanie w danej sprawie (art. 379 pkt 1 i 3 k.p.c., z którym koresponduje art. 199 § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.), podstawą prawną uchylenia orzeczenia z powodu nieważności postępowania (bez konieczności zniesienia postępowania) i odrzucenia pozwu jest przepis art. 386 § 3 k.p.c. W razie nieważności postępowania z powodu braku zdolności sądowej lub procesowej strony, organu powołanego do jej reprezentowania lub przedstawiciela ustawowego podstawą orzeczenia kasatoryjnego może być art. 386 § 2 albo § 3 k.p.c.,

w zależności od tego, czy braki, które powodują nieważność dają się uzupełnić (zob. art. 70 § 1 i 2 k.p.c. oraz art. 199 § 2 k.p.c.).

W odniesieniu do nieważności postępowania, o której mowa w art. 379 pkt 3 k.p.c. należy rozróżnić sytuację, gdy ta przyczyna nieważności występuje już w chwili wniesienia pozwu (tzw. nieważność pierwotna), oraz gdy do jej powstania dochodzi dopiero wskutek ponownego orzeczenia przez sąd wyższej instancji - w ramach kontroli instancyjnej - o roszczeniu, o którym orzekł sąd pierwszej instancji, a które uprawomocniło się na skutek jego niezaskarżenia (art. 363 § 3 k.p.c.), względnie rozpoznając ponowne sprawę w drugiej instancji, sąd ten orzeknie o tej części roszczenia, o której orzekł poprzednim orzeczeniem wydanym w tej sprawie (tzw. nieważność następcza). W pierwszym przypadku, normowanym także przez art. 199 § 1 pkt 1 k.p.c. zachodzi podstawa do uchylenia zaskarżonego wyroku i odrzucenia pozwu (art. 386 § 3 k.p.c. w zw. z art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.), zaś w drugim przypadku zachodzi podstawa do uchylenia orzeczenia i umorzenia postępowania (art. 386 § 3 *in fine* k.p.c. w zw. z art. 355 § 1 k.p.c.), gdyż wydanie w tej materii wyroku stało się niedopuszczalne.

Z mocy art. 398²¹ k.p.c. przepisy art. 386 § 2 i 3 k.p.c. mają odpowiednie zastosowanie w postępowaniu kasacyjnym.

W judykaturze dominuje stanowisko, iż w razie wystąpienia w toku postępowania ujemnej przesłanki procesowej w postaci powagi rzeczy osądzonej, postępowanie podlega umorzeniu jako niedopuszczalne (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 1998 r., III CKU 19/98, nie publ. i z dnia 30 września 2014 r., I PZ 18/14, nie publ.). Przykładem niedopuszczalności postępowania z powodu następczej nieważności i w konsekwencji podstawy do umorzenia postępowania jest też sytuacja, gdy w toku postępowania jedna ze stron utraciła definitywnie zdolność sądową przy jednoczesnym braku jej następców prawnych (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 grudnia 2005 r., I CK 399/05, nie publ.).

Z racji solidarnej odpowiedzialności skarżącego pozwanego S. R. z pozwanymi B. R. i T. R., był on - wbrew stanowisku strony powodowej - uprawniony do zaskarżenia wyroku i sformułowania podstaw zaskarżenia także w zakresie, w

jakim zaskarżony wyrok ich dotyczył, bowiem podniesiony zarzut naruszenia art. 379 pkt 3 k.p.c. dotyczył ich wspólnych interesów prawnych (por. też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 sierpnia 2009 r., I UK 71/09, OSNP 2011 nr 7-8, poz. 106).

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 386 § 3 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c., art. 391 § 1 k.p.c. i art. 355 § 1 *in fine* k.p.c., a o kosztach zastępstwa procesowego na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c., art. 391 § 1 k.p.c. i art. 122 § 1 k.p.c. (*a contrario*; por. także uchwała Sądu Najwyższego z dnia 1 marca 1989 r., III CZP 12/89, nie publ.). Mając na względzie datę wszczęcia postępowania kasacyjnego, w kontekście § 22 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz. U. poz. 1714), do określenia wysokości wynagrodzenia pełnomocnika pozwanego z urzędu należało zastosować rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz. U. poz. 1801), przy uwzględnieniu również kosztów zastępstwa procesowego wywołanych postępowaniem zażaleniowym (od postanowienia Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 5 lipca 2016 r.). Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 24 listopada 2016 r., II CZ 116/16 uchylając to orzeczenie pozostawił rozstrzygnięcie o kosztach wywołanych tym zażaleniem w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.

W związku z tym, wysokość zasądzonej kwoty zastępstwa procesowego określono na kwotę 10 800 zł, powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług (§ 4 ust. 1 w zw. z § 8 pkt 7, § 16 ust. 2 pkt 2 i ust. 4 pkt 2 oraz § 4 ust. 3 cyt. rozp.).

O kosztach sądowych należnych Skarbowi Państwa, obejmujących brakujące opłaty od zażalenia (2 622 zł) i skargi kasacyjnej (13 110 zł), od uiszczenia których pozwany S. R. był zwolniony, orzeczono na podstawie art. 113 ust. 1 art. 18 ust. 1 i 2. art. 19 ust. 3 pkt 2, art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jedn. tekst: Dz. U. z 2016, poz. 623 ze zm.) w zw. z art. 98 § 1 k.p.c., art. 398²¹ k.p.c. i art. art. 391 § 1 k.p.c.

jw

